

לכה את עבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקג
ערש"ק פרשת קרח התשע"ה

מהותו של מנהיג בישראל

מתי ובשל מה קצף קרח?

מהלך הנפש בהתקשרות תלמיד לרבו

ניצול כבוד והשפעה לקיום התורה

פְּתַח הַדָּבָר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת קרח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החפידות

לְקִרְאת שַׁבַּת

כז

עליו להיות נמצא שם, וסידר לו אופן עבודתו במקום ההוא, במה שיתעסק בלימודו, ואיך שתהי' הנהגתו בכל פרטי עניניו.

והתלמיד כי כבד לו הדבר להפרד מרבו, בכל זה מקיים הוא הגזירה והצווי באותה הדיוק והזהירות שהנהו רגיל בהתקשרות לרבו. אמנם בהיות כל עצמותו ומהותו הוא מסור ונתון להרב הנה גם בהיותו במקום שהוא, הנה גם שם, כוסף ומשתוקק אל רבו, ואדרבה אז דוקא מתגדל תשוקתו ביותר, עד אשר בא לכלל כלות הנפש, כי בזכרו ימים מקדם בעמדו לפני רבו, ואז דוקא נזכר הוא כל אשר שמע, את אשר הקשיב, את אשר ראה, וכה הוא נמשך בזה דברגע ההוא כולו רועד, גוע בנעימה, ועוד מעט וכאלו איננו כי כלתה נפשו לשוב אל אותו המצב אשר הי' בתחלה במסיבת רבו.

קיום הציזוי - הפתיל המאחד

אמנם עוד נשמנו בו הנה לפתע פתאום זכור יזכור גזירת רבו אשר פקדהו להיות באשר הוא עתה, ואשר זהו רצונו וחפצו של רבו שהוא יהי' במקום שהוא עתה, תוקף חפצו האדיר, והנחת עצמותו וביטול אל רצון רבו, פועל בו שקיטה חיצונית, והבערה פנימית.

גזירת הרב פועלת בו מנוחה חיצונית ותוקף החפץ פנימי מתחלף ללהב בקיום אותו הפועל שציוהו עליו רבו, וטעם הדבר הוא להיות כי קיום הציזוי הנה הוא אף הוא הפתיל המאחד ומקשר אותו עם רבו, להיות אתו עמו לאחדים ממש כאשר הי' בתחלה, ואשר על כן הנה הדבר מוכן שאת כל הלהב והגעגועים לרבו הוא משקיע בפעולה שציוהו רבו.

הרב מבין כל זאת בעומק ופנימיות ממש

כוסף ותשוקת התלמיד ושקידת עבודתו במסירת ונתינת נפשו פועל גם על הרב בסוד כמים הפנים אל הפנים, להיות פונה לתלמידו בפנים מאירות ובפנים מסבירות.

וטעם הדבר הוא כי כל אותו המהלך נפש של התלמיד ורגשותיו, הן תוקף הגעגועים אל הרב - הרצוא, והן המנוחה החיצונית - ה'שוב', והן הלהב הפנימי ללא גבולות בקיום ציווי הרב, הרי הרב מבין זאת בעומק ופנימיות ממש, כי זהו מציאותו של הרב שידוע כל דבר בטירתו העצמי, וזהו גורם ופועל בהרב לפנות בפנים מאירות ומסבירות לתלמידו, ולהאציל עליו אור בהיר גם מרחוק באותן הדרכים הנעלמים, אשר נתיבותיהם ידועים רק ברגשי לב, וכמאמר "הלב מרגיש".

(אגרות-קודש ח"ב עמ' תכנ-תכד)

הרב רבי החסידות

שיחות כ"ק ארמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש
 זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע
 ואגרות קדשו בענייני עבודת השי"ת

מהלך הנפש בהתקשרות תלמיד לרבו

בזכרו ימים מקדם בעמדו לפני רבו, ואז דוקא נזכר הוא כל אשר שמע, את אשר הקשיב, את אשר ראה, וכה הוא נמשך בזה דברגע ההוא כולו רועד, גוע בנעימה, ועוד מעט וכאלו איננו כי כלתה נפשו לשוב אל אותו המצב אשר הי' בתחלה במסיבת רבו

◇ ◇ ◇

כוסף ומשתוקק אל רבו

תלמיד הקשור לרבו בהתקשרות עצמי עד כי כל מהותו ועצמותו של התלמיד אינו אלא זה מה שהוא מקושר ברבו, וכל חיותו הוא בהיותו סמוך לרבו, היינו לבד זאת אשר הגה של רבו בתורה וחכמה ומדות מתעצם אצלו בקליטה וצמיחה טובה, כדוגמת קליטתו של הגרעין הנזרע בעדיות שעושה פרי טוב. הנה עוד זאת גם שיחה שנראית לחולין ותנועה קלה של הרב בארחות חיי היומי, הנה אצל התלמיד המקושר הוא תורה שלמה, ומקור מעיין החיים בכל הנהגותיו.

נקל להבין אשר תלמיד מקושר כזה הנה בהפרדו מרבו, הוא כפורש מן החיים ממש, ואין שום דבר וסיבה בעולם אשר יפרדנו מרבו, כי הכל כלא וכאין ממש לגבי התקשרות זו.

ונצייר כאשר רבו, גזר על תלמידו זה, להפרד ממנו ולהיות באחד המקומות אשר פקד

קובץ זה יוצא לאור לזכות
 הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
 ראשונים לכל דבר שבקדושה
 ה"ה האחים החשובים
 הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
 והרב החסיד ר' יוסף משה
 וכל בני משפחתם שיחיו
 ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
 ר' מאיר שי'
 זאיאנץ
 ס. פאולו ברזיל
 יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
 ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
 הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב חיים דוד (בר"י) וילהלם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום
 חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

מתי ועל מה קצף קרח?

מה עניין "פרשה זו יפה נדרשת" ל"פשוטו של מקרא"? / הקושי בפשט מכריח לדרוש את הכתובים ב"דרש" מסוים שהוא "קרוב לפשט" / מה גרם את קנאתו של קרח, כיצד צירף אליו את בני ראובן וכיצד הסתיר את כוונתו / תוספת ביאור ע"פ פנימיות

(ציפ שיחות ש"פ קרח - תשכ"ה, תשמ"ח, תשמ"ט)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

מהותו של מנהיג בישראל

משה הוא ישראל / הכיצד הסכים משה שימחה שמו מן התורה? / התקשרותו עם ישראל עמוקה אף מהתאחדותו בתורה / מסירות נפש גם בענייניו העצמיים ביותר / שבחו של משה - שבירת הלוחות / מעלתו האמתית של נשיא בישראל / גם בהסתלקותו לא יעזוב הרועה צאן מרעייתו

(ציפ לקוטי שיחות חליד ייחה א' לפרשת ברכה; לקוטי שיחות חבי"א ייחה א' לפרשת תצוה; תורת פנחס ח"א עמ' 28 ואילך)

טז. פנינים.....

דרוש ואגדה

יז. חידושי סוגיות.....

בפלאוגת הש"ס כמה שערים היו לעזרה

יביא פלוגתת אביי ורבא אי נחלקו המשניות, ויקשה אמאי פסק הרמב"ם כאביי / יקדים דבפיה"מ דברי הרמב"ם לכאן וסותרים מרישא לסיפא, ויכריח דלהרמב"ם אף לרבא לא איפליגו בשמירה ושפיר פסק כרבא / ידחה דלפ"ז יוקשה ארבא גופי' מ"ט לא פירש כאביי לגמרי / יחדש דכל פלוגתת הש"ס במספר השערים אינו במציאות, ורק כמה פתחים היו בדין שער / עפ"ז מבאר דלרבא נחלקו המשניות כמה שערים היו מחוייבים שמירה / יתרץ עוד קושיא, מה ששינה הרמב"ם מלשון המשנה / לפ"ז יבאר ההכרח דרבא לפרש דתנא קמא פליג ויתרץ פסק הרמב"ם בס' היד

(ציפ לקוטי שיחות ח"ה ייחה ד' לפרשתנו)

כד. תורת חיים.....

ניצול הכבוד וההשפעה לקיום התורה

כו. דרני החסידות.....

מהלך הנפש בהתקשרות תלמיד לרבו

כה

לקראת שבת

חפשית, ומנסה ה' אלקים אותו לדעת הישנו אוהב את ה' כו' ושומר מצוותיו ושומע בקולו וכו', גם בזה הבחירה נתונה לכל אחד מהעשירים, וכמו שנאמר ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת גו' לקיים בבחירתו, כסיום הכתוב, ובחרת בחיים, או ח"ו להיפך.

אם בעשירים בכסף מדובר כ"ש עשירים בכוח השפעה

פשוט, אשר אם בעשירים בזהב וכסף, הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה - עשירים בכח השפעה על הסביבה הקרובה והרחוקה.

ומובן גם כן, אשר כיון שיש מנהיג לבירה זה העולם ואין בו דבר אחד לבטלה, מוכרח ניצול פעיל וחיובי של העושר, ואין מספיק כלל וכלל זה שלא ישתמשו בעושר בכיוון בלתי רצוי.

כי גם העדר הניצול מפריע את הסדר בבריאה, כיון שענינה אשר כל החלקים שבה צריכים לסייע באופן פעיל לתכלית הכללית והאחידה.

רבות שמעתי על כבודו, תכונות נפשו ומדותיו ועל יחסו לקדשי עם ישראל המסורתיים. ובתקופתנו זו ניתנו לכ' אפשרויות מיוחדות, בדוגמת האמור לעיל, בהשפעה על הסביבה הקרובה והרחוקה, השפעה היכולה להביא תוצאות מרחיקות לכת, וביחוד - בשמירה על צביונו האמתי של עמנו אשר נהי' לעם בקבלת התורה, והיא היא חוט השני העובר דרך כל תקופות קיום עמנו ומאחדן, אף כי במשך זמן זה כמה אומות, אומות בעלות תרבות מפותחת ביותר, מושלות בכיפה וכו' נתחייבו כלי' ולא היתה להם תקומה, וישראל נופלים ועומדים - על ידי הקישור עם בורא העולם ומנהיגו - ואומר כי אני הוי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם (מדרש תנחומא, פ' נצבים).

ואם בכמה תקופות מוכרח הי' גיוס כל כחות בני ישראל לשמירה ולהגנה על התורה ומצותי' - סוד קיומו של עם ישראל - בתקופתנו לא כל שכן, תקופת הרת עולם ותקופת משבר ונסיון, מהנסיונות הכי גדולים, של עמנו ישראל.

ואלו העשירים ביכולת ואפשרויות, אשר מתאים לזה גם אחריותם גדולה פי כמה, חובתם חוב קדוש וגם זכותם לנצל את האפשרויות במילואן להגן על הקדוש לעם ישראל היא תורתנו הנצחית ומצוותי', ובפרט בפלטיין של מלך היא הארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

וכיון שהועמס תפקיד זה בודאי ניתנו מראש כל הענינים הנדרשים למילוי התפקיד במילואו, אלא שרצון הבורא הוא שיהי' זה בבחירה - ובחרת בחיים.

(אגרות קודש ח"ב אגרת ד'רכו)

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

מקרא אני דורש

מתי ועל מה קצף קרח?

מה עניין "פרשה זו יפה נדרשת" ל"פשוטו של מקרא"? / הקושי בפשט מכריח לדרוש את הכתובים ב"דרש" מסוים שהוא "קרוב לפשט" / מה גרם את קנאתו של קרח, כיצד צירף אליו את בני ראובן וכיצד הסתיר את כוונתו / תוספת ביאור ע"פ פנימיות

◇ ◇ ◇

ברי"ש פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות "ויקח קרח", ומפרש: "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא".

ולכאור' אינו מובן:

ענינו של פירוש רש"י על התורה הוא לפרש "פשוטו של מקרא", וכמו שכתב בעצמו (בראשית ג, ח. וראה שם, כד. וישלח לג, כ) "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא". וא"כ, מהו שכותב כאן "פרשה זו יפה נדרשת כו"?

זאת ועוד: גם אם רש"י צריך להביא ענין של דרוש - מדוע הוא מוסיף ומציין את מקור הדברים: "במדרש רבי תנחומא"?

וכמו שנתבאר כמה פעמים, שאין דרכו של רש"י לציין מקורות לפירושו נומה שמצינו בכ"מ ציוני מקורות בחצאי עיגול - אין זה מפירוש רש"י עצמו, אלא מה שניתוסף לאח"ז, ע"י המעתיקים כו]. וא"כ, גם בפרשתנו הי' לרש"י לכתוב סתם "פרשה זו יפה נדרשת במדרש", ומדוע כתב "במדרש רבי תנחומא"?

ועכצ"ל, שבפרשה זו ישנם ענינים שאינם מובנים בדרך הפשט, ואפשר לתרצם רק

ניצול הכבוד וההשפעה לקיום התורה

לימוד מ"רבי מכבד עשירים" - דמי שיש לו כוח והשפעה עליו לנצלם להגן על קודשי ישראל

◇ ◇ ◇

כבוד לעשירים - כי בידם אפשרות להגן על הקדוש לנו

יש תמהים למאמר חז"ל "רבי מכבד עשירים".

ולדידי מובן ומבואר הוא על פי אחת הנקודות היסודיות של שיטת הבעל שם טוב, אשר כל ענין בעולם ואפילו קטן שבקטנים הוא בהשגחה פרטית, ובפרט ענינים כוללים הנוגעים לרבים.

עשירים, אנשים אשר ההשגחה העליונה נתנה בידם האמצעים לפעול רבות טובות בעולמו של הקב"ה, בודאי גם כוחות נפשם מתאימים למילוי תפקיד זה, תפקיד העולה פי כמה על תפקידו של איש הבינוני ועל אחת כמה וכמה של איש העני.

ורבינו הקדוש שתקופתו היתה תקופת מעבר בחיי עם ישראל מחיים שלום, לפי ערך - לחיים של גזירות ורדיפות, ועליו הי' לגייס את כל הכוחות בכדי שיעמוד עם ישראל בנסיון זה ויצא שלם ומחוסן, עליו היתה המשימה להתבונן בכל אחד ואחד ולהשתדל לנצל את כל האפשרויות אשר בו.

ולכן הביע רגש כבוד כלפי אלו שמלמעלה נתנו להם אפשרויות יתרה, אשר בודאי גם נוצלה להגן על כל הקדוש בישראל, ככל שאר פעולות רבינו הקדוש.

אלא, מתאים להנהגה הכללית בעולם, אשר לכל אחד מבני ישראל נתנה בחירה

ע"פ דברי המדרש. אלא שבזה גופא בוחר רש"י ב"מדרש רבי תנחומא", ששם "פרשה זו יפה נדרשת" – קרוב לדרך הפשט, כדלקמן.

ב. כבר בפתיחת פרשת קרח, בתיבות "ויקה קרח" (שרש"י מעתיק מן הכתוב) מתעוררות ללומד שתי קושיות פשוטות ועיקריות ב"פשוטו של מקרא":

(א) איזו תועלת היתה לקרח מכל המחלוקת: הרי קרח הי' משבט לוי, שהובדל מכל שבטי ישראל, ובשבט לוי גופא הי' קרח מבני קהת – שעליהם נאמר (נשא ז, ט) "עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" וולכן לא ניתנו להם עגלות כמו לאחיהם בני גרשון ובני מררין – תכלית המעלה. וכיון שכן, מדוע היתה כל המחלוקת כדאית לקרח? אדרבה, אילו היתה מתקבלת טענתו "כי כל העדה כולם קדושים... ומדוע תתנשאו" (פרשתנו טו, ג), הלא הי' גורם רעה לעצמו, שגם הוא הי' יורד מגדולתו!

(ב) ועוד קושיא עיקרית בכללות הפרשה – בנוגע לזמן שבו נתעוררה מחלוקת קרח (ע"פ פשוטות הכתובים), אחרי חטא המרגלים, באמצע השנה השניי' לצאת בני ישראל ממצרים:

הלא הטענה "כי כל העדה כולם קדושים וגו' ומדוע תתנשאו", והמחלוקת שבעקבותי', צריכות היו להתעורר זמן רב קודם לכן.

כי עבודת המשכן ניטלה מן הבכורות (של כל עם ישראל) וניתנה לשבט לוי, מיד לאחר חטא העגל, כבר בשנה הראשונה. וגם אהרן ובניו עלו לגדולה ונתחנכו לכהונה ע"י משה רבנו מיד בהקמת המשכן, במשך שבעת ימי המילואים, בתחילת השנה השניי'. מדוע אפוא המתין קרח בטענתו עד לאמצע השנה השנייה?!

ויתירה מזה: עוד לפני הקמת המשכן כבר אהרן הי' מובדל ומיוחד כו' – כמו בשעת מתן תורה (בתחילת השנה הראשונה) ש"אתה (משה) מחיצה לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו כו'" (פרש"י יתרו יט, כד). וגם בסדר הלימוד שהי' לאחר מכן – "משה הי' לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן שנה לו משה פרקו", ואחר כך בני אהרן, הזקנים, וכל העם (עירובין נד, ב – הובא בפרש"י תשא לד, לב).

ואם כן, למה המתין קרח זמן רב כ"כ עם מחלוקתו בדבר כהונת אהרן?

ג. בגלל שתי הקושיות האלו, שהן קושיות כלליות בכללות הפרשה דמחלוקת קרח (נוסף על עוד קושיות בפרטי העניינים) – הקדים רש"י ש"פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":

כלומר, אע"פ שפירוש רש"י הוא על דרך הפשט, אומר רש"י שבפרשה זו מוכרחים להגיע לפירוש ע"ד הדרוש.

אלא שבדרוש גופא בוחר רש"י הדרשה שב"מדרש רבי תנחומא", כיון שדרשה זו

שערים היו בדין שער. דהא אי ס"ל כהתנא שבמשנה שני' דשבעה שערים היו בדין שער, ורק ששמרו על חמשה מחמת הא ד"תרי מינייהו לא צריכי שימור" – נמצא שלא הזכיר כלל בכל המשנה, אף לא ברמז, דין שמירה בשנים מן השערים המחוייבים שמירה מן הדין, שער הניצוץ ושער המוקד.

ועוד וגם זה עיקר – היכא דמצינו למימר דתנא דוקא קאמר, ופירש כל דבריו¹⁸ – אין אנו מפרשים לומר דהתנא סותם דבריו כו' ולא דוקא קאמר (תה"ד הובא בט"ז שו"ע או"ח סשי"ט סק"ב).

וזהו שפירש רבא (להרמב"ם), והלך הרמב"ם בפיה"מ בעקבותיו, דלתנא דמשנה ראשונה "חמשה שערים היו

לעזרה", ותנא דוקא קאמר, שרק חמשה הללו הי' בהם דין שער ורק המה היו מחוייבים בשמירה¹⁹.

ובזה מבואר לנו פסק הרמב"ם בספר היד, דאזיל כהלכתא (כ"דעת רבים) – היינו כתנא דמשנה שני' לרבא, ולאביי כו"ע סוכרים (כן), ש"שבעה שערים היו לה". ודייק הרמב"ם בדבריו דהא דהשמירה היתה רק "על חמשה שערי העזרה", זהו משום ששמירת הכהנים היתה (לא רק "בבית הניצוץ ובבית המוקד" – כדעת תנא דמשנה ראשונה, אלא, ששמירתם היתה בדרך ממילא אף) "על שער המוקד ועל שער הניצוץ".

¹⁹ ושער הניצוץ והמוקד – או שאין להם דין שער ופטורים משמירה, או שנכללים ב"חמשה על חמשה שערי העזרה" והלויים שומרים שם (ולא שנפטרים ע"י שמירת הכהנים). וראה פי' הרא"ש תמיד כו, א ד"ה על ה' שערי העזרה וד"ה אלמא משנה למלך שם. ואכ"מ.

¹⁸ ראה דרכי שלום כללי הש"ס סי' שכ מתור"ה יבמות כז, א. ועד"ז אפילו בנוגע לתושב"כ ראה רש"י וירא כא, לד: לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש.

שער הניצוץ", דלכאו' קשה הא שמירת הכהנים לא היתה אצל שער המוקד ושער הניצוץ, רק "בבית הניצוץ ובבית המוקד", כדאיתא במתני' (ריש תמיד ומדות) והביאה הרמב"ם עצמו כמה הלכות לפנ"ז (ה"ה), ומהו ששינה הרמב"ם כאן ונקט "על שער¹⁵ המוקד ועל שער הניצוץ"?

ולדברינו מחזור שפיר, דבזה הדגיש הרמב"ם דאף שני שערים הללו הי' בהם דין שער, ובמילא מחוייבים הם שמירה, ומה שהלויים לא שמרו עליהם הוא כיון שעל ידי שמירת הכהנים "בבית הניצוץ ובבית המוקד" היו כבר בדרך ממילא "שומרים על שער¹⁶ המוקד ועל שער הניצוץ".

פירוש, דבדין שמירה בבית המוקד ובבית הניצוץ היו שני דינים, חדא, חיוב שמירה מצד ה"בית" עצמו (וכמו בית אבטינס, דמקום הבית מחוייב שמירה) – שזה שייך לכהנים עצמם, ותו, חיוב שמירה מחמת ה"שערים" שבהם, שהוא חיוב בפ"ע השייך (בעיקר) ללויים. ורק שאחר שהשער "שמור" על ידי שמירת הכהנים בבית המוקד ובבית הניצוץ, חשיב כבר שמירה מעולה בשער המוקד ובשער הניצוץ ולא הוצרכו הלויים לשמור¹⁷.

15) במדות שם מ"ה "שלישי לו בית המוקד". אבל עדיין קשה שינוי הלשון ברמב"ם. ובמלאכת שלמה (מדות שם) מביא גירסא "שער בית המוקד" וכותב ע"ז: "כך מצאתי כו' והנאני".

16) וצע"ק דהא "כהן שעבר עבודת לוי ה"ז בל"ת" (רמב"ם הל' כלי המקדש ספ"ג).

17) ועצ"ע במשנה מדות פ"א מ"ה "והלויים מלמטן" דלא כפיה"מ (מ"א) ודלא כבהל' ביהב"ח

לפ"ז יבאר ההכרח דרבא לפרש דתנא קמא פליג ויתרץ פסק הרמב"ם בס' היר

ועתה מבואר היטב טעמא דרבא להרמב"ם בפיה"מ (שפירש כמותו), כמה שהקשינו אמאי הוכרח לפרש דתנא דמשנה ראשונה שאמר "חמשה על חמשה שערי העזרה" לא ס"ל כהתנא דמשנה שני' ש"שבעה שערים היו בעזרה", אף שגם לתנא דמשנה שני' היתה השמירה רק על "חמשה שערים מן השבעה" (כמ"ש הרמב"ם בסוף דבריו בפיה"מ) –

ולדברינו לא קשיא, דהנה, בריש משנה ראשונה קאי התנא בכל המקומות שהוצרכו הכהנים והלויים לשמור, וז"ל המשנה: "בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המוקד בבית אבטינס בבית הניצוץ ובבית המוקד והלויים כו' חמשה על חמשה שערי העזרה". היינו, שהתנא מזכיר רק השמירה (שע"י הכהנים) "בבית הניצוץ ובבית המוקד". ולאח"ז היכא דקאי בשמירת הלויים על שערי העזרה, הזכיר רק "על חמשה שערי העזרה", ולא טרח להזכיר כלום בכל המשנה לענין שער המוקד ושער הניצוץ.

ומכאן הוכרח רבא (להרמב"ם בפיה"מ, שפירש כוותי') דתנא דמשנה ראשונה פליג אמשנה שני', וס"ל דרק חמשה

1) ולהעיר, שדרשה זו הובאה גם במדרש רבה (פי"ח, ב-ג) – אבל קיימות ראיות שמדרש תנחומא קדם למדרש רבה, ויש הטוענים שפרשת קרח שבמדרש רבה נעתקה ממדרש תנחומא כלשונו (ראה ב"מבוא" למדרש תנחומא הוצאת באבער ס"ט ס"ד – לח, א ואילך).

קרובה לדרך הפשט. משא"כ שאר הדרשות שיש על פרשה זו (במדרש רבה ובמסכת סנהדרין (קט, ב ואילך) ועוד מדרשים), שלא הובאו במדרש תנחומא, אינן קרובות לדרך הפשט].

ומה שאומר רש"י "פרשה זו יפה נדרשת" – אין כוונת רש"י בזה ששאר הדרשות אינן "יפות" ח"ו, אלא כוונת רש"י באומרו "יפה נדרשת" היא ביחס לדרך הפשט, שדרשה זו קרובה יותר לדרך הפשט.

ד. ומביא רש"י את הדרשה שבמדרש רבי תנחומא¹:

"ומה ראה קרח לחלוק על משה נתקנא על נשיאותו של אלצפן בן עוזיאל, שמינה משה נשיא על בני קהת על פי הדיבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו . . . עמרם הכבוד נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי ליטול את השני, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מינה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. מה עשה? עמד וכינס ר"נ ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכניו . . . והלבישן מליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: מלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה? אמר להם: חייבת. התחילו לשחק עליו – אפשר מלית של מין אחר הוסיף אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה!"

והיינו:

סיבת המחלוקת של קרח לא היתה כהונת אהרן – אלא קנאתו באליצפן בן עוזיאל שמונה ע"י משה כנשיא על בני קהת, "נשיאות" חשובה שיש בה גם ענין של קדושה. שכן בידיו של נשיא בני קהת מופקדת חלוקת "עבודת הקודש" המוטלת על בני קהת – מי ישא את ארון העדות, ומי את השולחן, המנורה וכו'. מינויו של אליצפן לנשיאות זו, היא זו שעוררה את קנאתו של קרח וגרמה לו לחלוק על משה ואהרן.

אמנם, כדי שיצטרפו אליו שכניו בני ראובן, הוצרך קרח לטעון על כהונת אהרן בכלל (שהרי זה מינויו של אליצפן על בני קהת, אינו עניין לבני ראובן, כפשוט).

ועדיין לא יכול הי' קרח להתחיל ולטעון מיד לאחר מינוי אליצפן – שהרי אז היו כולם מבינים, שזה שהמתין עד עתה – לאחר שמינו את אליצפן לנשיא על בני קהת שקרח בכללם – הוא משום ש"כבוד עצמו הוא דורש" ותו לא!

ולכן הוכרח – בלית ברירה – להמתין עד שתהי' איזו טענה; וזהו שחיה עד שנאמרה פרשת ציצית, וכיון שלדעתו יאמר משה – כמו שהוא ע"פ שכל – שאין צריך חוט תכלת,

1) ולהעיר, שדרשה זו הובאה גם במדרש רבה (פי"ח, ב-ג) – אבל קיימות ראיות שמדרש תנחומא קדם למדרש רבה, ויש הטוענים שפרשת קרח שבמדרש רבה נעתקה ממדרש תנחומא כלשונו (ראה ב"מבוא" למדרש תנחומא הוצאת באבער ס"ט ס"ד – לח, א ואילך).

מזה יביא רא' לקושייתו: "למה תנשאנו" (ראה גור ארי' על רש"י כאן. ועוד), ואם תתקבל טענתו – תתבטל נשיאות אליצפן עליו.

ה. ויש להוסיף ולבאר, ע"פ פנימיות הענינים, את הרמז בלשון רש"י – "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":

"תנחומא" הוא מלשון נחמה, ותוכנה – שאפילו בדבר בלתי-רצוי מוצאים הענין הטוב שבו; ושלימות הענין ד"תנחומא" יהי' בגאולה העתידה, שאז יהי' התנחומין ונחמה על הגלות.

וזהו הרמז בנדו"ד, שאף שבדרך הפשט, בגלוי ובחיצוניות, המעשה של קרח אינו "יפה" והוא ענין בלתי-רצוי – הרי קיימת "פרשה זו" כפי שהיא ב"מדרש רבי תנחומא", דרוש שמגלה התוכן שבפרשה באופן של טוב, ולא עוד אלא ש"יפה נדרשת" – לא רק טוב סתם, אלא גם באופן של יופי, "יפה נדרשת".

וכמבואר באריכות בספרי הקבלה (ראה לקוטי תורה פרשתנו נד, ב ואילך. ובכ"מ) בשורש טענת קרח – שלעתיד לבוא תתגלה מעלת הלויים דוקא (יותר מהכהנים), וזהו שטען קרח שבהיותו לוי הוא צריך להיות במעלה יתירה אף יותר מאהרן הכהן; והיינו, שרצה קרח להנהיג בזמן הזה את העיילי דלעתיד לבוא, אלא שבפועל טעה בכך כי עדיין לא הגיע הזמן לשלימות זו.

וזהו שבדרך הפשט – היינו, כפי שהענינים הם בזמן הזה, בעולם העשי, עולם הפשט – העולם עדיין אינו בסדר זה שרצה קרח, ומעשה קרח נחשב לענין שלילי; אבל ה"מדרש" מגלה את הטוב וה"יפה" שבפרשה זו, כפי שטענת קרח היא למעליותא מצד הסדר שיהי' בפועל בגאולה העתידה לבוא.

"שבעה שערים היו בעזרה", שבזה עצמו ר"ל קביעת דין, ששבעה מן הפתחים דין שער הי' להן, משא"כ שאר השערים לא הי' בהם גדר ודין שער¹⁴.

ועוד יש לומר בזה באופן אחר, שהוא על דרך מה שאמרו במכות (ט, ב במשנה), על הכתוב (מסעי לה, יג) "שש ערי מקלט תהיינה" – "עד שיהיו ששתן קולטות כאחת". וה"ה הכא, דביתור הלשון "שבעה שערים היו בעזרה" השמיענו התנא, דכל השערים היו מציאות ודין אחד, ובחסרון אחד ממנין שבעה לא יחול דין שער העזרה (דצריך שמירה כו') עד שיהיו כל השבעה.

ה

עפ"י מבאר דלרבא נחלקו המשניות כמה שערים היו מחוייבים שמירה

ולדברינו יש לפרש דהא דאמר רבא "תנאי היא" ופלוגתא יש כאן, אין הכוונה שנחלקו במציאות כמה שערים היו שם,

14) עד"ז יש לתרץ מניינא דמשנה ג' "חמשה שערים היו להר הבית". אבל עפמ"ש במנ"ח (מצוה שסג) דהדין ד"דרך ביאה" הוא רק במקדש ולא בהר הבית – נפק"מ זו (דלעיל בפנים) אינה בשערים דהר הבית.

ומניינא דמשנה א' – "בג' מקומות כו' כ"א מקום כו'", ובמשנה ד' – "ג' בצפון וג' בדרום וא' במזרח", ועוד – י"ל כי מקראי ילפינן רק שצ"ל שמירה בכ"כ מקומות, שכהנים ולויים בנפרד (תמיד כו, א) וכמה בצפון כו' (תמיד כו, א) – ולהעיר משינוי הסדר במשנה להסדר בקרא (דה"א כו, יז), ולהעיר משו"ת צ"צ חאו"ח סס"ז.

דמה שאמר התנא דמשנה ראשונה שרק "על חמשה שערי העזרה" היו שומרים אף שבמציאות י"ג שערים היו לה, על כרחך שזהו כיון שס"ל דרק חמשה הללו הי' בהם דין שער, ו"חמשה הוו", היינו שהיו שערים, עם דין וגדר שער.

משא"כ התנא דמשנה שני' שאמר "שבעה שערים היו בעזרה" – ודאי פליג על התנא דמשנה ראשונה לענין כמה שערים הוו בדין שער, וס"ל דשבעה מן הי"ג היו בדין שער. וא"כ מן הדין הי' לומר דלחנא זה על כ"ה השבעה היו שומרין אחר שלכל השבעה הי' דין שער (ורק בזה תלוי דין שמירה), ומה שהשמירה היתה רק "על חמשה שערי העזרה" על כרחך שהוא משום ש"תרי מינייהו לא צריכי שימור", דאין הפירוש בזה לומר ששנים הללו אינם מחוייבים שמירה, אלא הכוונה כמ"ש הרמב"ם "שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ", ר"ל דשערים הללו כבר "שומרים" הם ולכך אין הלויים שומרים שם (אבל לא שפטורים משמירה).

ו

יתרץ עוד קושיא, מה ששינה הרמב"ם מלשון המשנה

ובזה מתורץ ג"כ מה שהי' לנו להקשות בל' הרמב"ם הנ"ל בספר היד, ("ועל חמשה שערי העזרה...") שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל

בנינים

עיונים וביאורים קצרים

גידול הפרחים במטה אהרן

פרח מטה אהרן נו' ויוצא פרח ויצין ציץ ויגמול שקדים

ציץ - היא חנטת הפרי כשהפרח נופל

(יו, כג. רש"י)

האברכנאל מבאר שהי' כאן נס כפול, הן שהמטה הוציא שקדים והן שהשקדים והפרחים היו יחד, ובלשונו: "המנהג הטבעי כי כאשר יראו השקדים נופל הפרח, אבל מכח הנס היו הפרח והציץ וגם השקדים והעלים תמיד יחד".

אך לדעת רש"י שפי' "ציץ" הוא "חנטת הפרי כשהפרח נופל", כלומר, שבשעה ש"ויגמול שקדים" כבר לא היו פרחים, וכפי הסדר הטבעי - מדוע הוצרך ל"ויצא פרח" כלל ועיקר?

ויש לבאר בזה, דהנה שתיים היו טענותיהם של בני ישראל על מינויו של אהרן לכהונה גדולה: (א) שמשה הוא זה שמינה את אחיו לתפקיד זה. (ב) שאהרן אינו "מנושא" מצד עצמו, ואם כן, אינו מתאים לתפקיד זה.

ופריחת המטה וגמילת השקדים מתרצים את שתי הטענות, וזו הסיבה שעשה הקב"ה שהמטה יפרח ויגמול שקדים:

"ויגמול שקדים" - ללמדנו שכשם שמטה לבד אינו יכול להוציא שקדים, וזהו רק מצד רצונו של הקב"ה, כך מינויו של אהרן לכהונה גדולה לא יכול הי' להתרחש, אלמלא שזו היא בחירתו של הקב"ה.

"ויצא פרח, ויצץ ציץ, ויגמול שקדים" - הסדר הזה, שדומה לסדר פריחת השקדים בטבע, מלמדנו שלאחר שבחר הקב"ה באהרן לכהונה גדולה, הנה הכהונה נעשית לחלק בלתי נפרד מטבעו העצמי של אהרן הכהן, ונמצא שהוא מנושא מצד עצמו וראוי לתפקיד.

(לקוטי שיחות חלק כ"ג עמ' 113 ואילך)

הניצוד כלל משה את

עצמו עם קרח?

ואת עשו לכם קחו לכם מחתות

אנו אין לנו אלא ה' אחד כו' וכהן גדול אחד, ואחם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה, אף אני רוצה בכך

(טו, ו. רש"י)

לכאור' תמוה, הרי קרח ועדתו נחלקו על כהונתו של אהרן, ואיך מתאים שכלל משה את עצמו עמהם אפי' בדיבור, באמרו "אף אני רוצה בכך"?

ויש לבאר זה בהקדים תמיהה בעיקר מחלוקתו של קרח: הרי הקב"ה הבטיח למשה ש"גם כן יאמינו לעולם" (יתרו יט, ט), ואיך חלקו עליו "ר"ן ראשי סנהדראות" (רש"י טז, א ד"ה ודתן)?

ועכצ"ל שגם קרח ועדתו האמינו במשה, וטענתם "ובקשתם גם כהונה" - "אתם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה" נבעה מרצונם להגיע למעלה הכהונה. והיינו, שכאשר הבינו את גודל המעלה בכהונה גדולה, ש"עומד לפני ה' לשרתו", "ויבדל גו' להקדישו קודש קדשים" (דה"א כג, ג) הנה גם הם נשתוקקו לזה. וחשבו דכמו שתפלה יכולה לפעול אצל הקב"ה לבטל גזר דין וכיו"ב, כמו"כ יכולים הם לפעול לכהונה גדולה.

וזהו שאמר להם משה "אף אני רוצה בכך". דתשוקתם ורצונם לשמש בכהונה גדולה רצון טוב הוא. ורק שבפעול א"א להם להיות כהנים גדולים, דכמו ש"אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד ותורה אחת" כמו"כ א"א להיות יותר מ"כהן גדול אחד".

(נפ"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 187 ואילך)

והנפקותא להלכה אי איכא בפתח דין שער או לאו - הוא בכמה עניינים:

(א) לדין שמירת מקדש דלעיל, דרק שערים שיש בהם דין שער מחוייבים שמירה¹⁰. (ב) לדין ביאת מקדש, דהנכנס למקדש דרך פתחים שאין בהם דין שער אפ"ל דאינו כניסה "דרך ביאה" (ראה שבועות יז, ב: דרך ביאה אסרה תורה. וראה מנחות כז, ב). (ג) לענין חיוב מזוזה, דלולי הלימוד (יומא יא, ב¹¹) "מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול יצאו אלו שהן קודש" הי' הדין¹² דדוקא שערים שיש בהם דין שער מחוייבים במזוזה, וכמש"נ: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך¹³.

וזהו שפתח התנא והקדים המנין -

10 ראה פי' הרא"ש תמיד כו, ב (ד"ה הא כיצד) ומדקרי להו שערים אלמא גדולים היו וצריך כל חד מינייהו שישמור לחודי'.

11 וראה שם, רע"א: "כל השערים כו' לא הי' להם מזוזה חוץ משער נקנור כו'" (וברמב"ם הל' מזוזה פ"ו ה"ו: חוץ משער נקנור ושלפנים ממנו).

12 הטעם שהובאה נפקותא זו - אף שלמסקנת הש"ס אינה במזוזה מפני שהוא בקדש - הוא בקשר לההתעוררות על מבצע מזוזה, שבתקופה זו יש לו חשיבות מיוחדת כמדובר כמ"פ.

ועוד ועיקר - נפק"מ בפועל כשבונה בית וחומות צורת מקדש וחומות שלו (אלא שמשנה בקומתו וכיו"ב - שמעכב במקדש (ולכן מותר לבנותו) ואינו שייך לחיוב מזוזה).

13 ראה תשובת הרמב"ם (נעתקה בכס"מ להל' מזוזה שם ה"ה) שעיקר המצוה לא תלה אותה אלא בשער כו'. וראה תשובת ר"א בן הרמב"ם בס' ברכת אברהם ס"י מא.

(א) ועפ"ז מובן מה שבתמיד שם אינו מביא דיעה זו וראה תוס' כתובות שם. פ"ה הרא"ש שם.

כל השבעה בשמותיהן ("שער הדלק כו"), אמאי הוזקק התנא להקדים בפירוש מנין כולן "שבעה שערים כו". וכקושיית הש"ס בכ"מ (שבת סט, א. וש"נ): מניינא⁶ למה לי'?

ולכך נראה לחדש בפלוגתא הנ"ל לענין מספר השערים אי ה' או ז', וכן מצינו די"א שמונה שערים (תמיד שם) וי"א שלושה עשר שערים (מדות פ"ב מ"ו. שקלים פ"ו מ"ג) - דודאי ליכא סברא לומר שנחלקו במציאות כמה שערים היו שם, וכבר כתבו בספרי הכללים (ראה ש"ח כללים מעמ' המ"ם כלל קסד) דפלוגתא במציאות לא אמרינן. אלא ודאי לכו"ע י"ג שערים היו בעזרה כמ"ש במשנה (מדות ושקלים שם), וכל הפלוגתא היא בכמה מן הי"ג שערים הי' דין שער⁸ - ה', ז', ח' או י"ג⁹.

6 ראה ג"כ "לקוטים" למשניות מדות שם מ"ג וד' (משושנים לדוד). וראה ג"כ באר שבע לריש תמיד.

7 אף שבדוחק י"ל דמרזו למספר גזברין כו' (תמיד כז, א).

8 ראה ער"ז תוספות כתובות (קו, א ד"ה שבעה) לענין הפלוגתא אם היו ז' שערים או י"ג שערים - שאי"ז פלוגתא במציאות, כי אם, אם היו חשובים שיהיו השתחוואות כנגדם. וראה ג"כ פי' הרא"ש תמיד שם סד"ה אלמא.

9 בפי"מ להרמב"ם (שהובא לעיל בפנים): "שיש . . מי שאמר חמשה . . ויש מהם שאמר ז' . . ויש מהם שאמר י"ג". וראה גם ירושלמי שקלים שם: מתניתין אבא יוסה . . ברם כרבנן כו'. ועפ"י המבואר בפנים שהפלוגתא היא בדין (ולא במציאות) - צריך לומר, שפירוש "ויש מהם שאמר י"ג" הוא שלכולם הי' דין שער.

אב"ז גם למ"ד שהי' דין שער לכל הי"ג שערים, לא היתה שמירה בכלם⁸ (ומה שהי' להם דין שער הוא רק לענין השתחוואה), כמ"ש בפ"ה הרא"ש שבהערה הקודמת. אבל ראה מהרש"א כתובות שם.

גינה של תורה

מהותו של מנהיג בישראל*

משה הוא ישראל / הכיצד הסכים משה שימחה שמו מן התורה? / התקשרותו עם ישראל עמוקה אף מהתאחדותו בתורה / מסירות נפש גם בענייניו העצמיים ביותר / שבחו של משה – שבירת הלוחות / מעלתו האמתית של נשיא בישראל / גם בהסתלקותו לא יעזוב הרועה צאן מרעיתו

◇ ◇ ◇

משה הוא ישראל

מנהיגי ורועי ישראל שבכל דור, הרי הם קשורים במסירה ונתינה לצאן מרעיתם. והנה בבואנו להבין מהות הקשר שבין מנהיג לבני דורו, עלינו להתבונן בהנהגתו של הרועה הראשון – משה רבנו, אשר ממנו יתד וממנו פינה למנהיגי ישראל שבכל הדורות.

והנה, משה רבינו רועה נאמן של ישראל הוא, אוהבם בכל לבו, דואג להם לצרכיהם הגשמיים, מחזק אמונתם בה' ומלמדם תורתו. אך מעלה רמה ונפלאה בקשר העצמי בין משה לישראל מלמדנו רש"י:

עה"פ (להלן בפרשת חוקת!) "וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי", תמה

(דברים אלו בביאור הקשר בין משה רבינו לצאן מרעיתו, שבזה מבואר תוכן ענינו של מנהיג ורועה ישראל, מובאים כאן בקשר עם יומא דהילולא רבא של כ"ק אדמו"ר מליבאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע, אשר עלה השמימה בג' תמוז תשנ"ד.

(1) כא, כא.

לקראת שבת

יט

והרמב"ם בפיה"מ נקט כרבא ולא כאב"י. הא ד"תרי לא צריכי שימור" – שפיר הוכרח לומר דאיפליגו כאן כמה שערים היו].

ובזה מחזור שפיר מה שפסק הרמב"ם דהשמירה היתה רק על "חמשה שערי העזרה .. שהרי הכהנים שומרים וכו'" (כתירוץ אב"י), אף שאב"י ורבא הלכה כרבא, דהא כנ"ל אף רבא ס"ל כאב"י בענין זה, דלהתנא שאמר "שבעה שערים היו בעזרה" רק על חמשה שמרו. וא"כ, שפיר פסק הרמב"ם כתנא זה א"יבא דרבא (ולא כהתנא דס"ל אליבא דרבא דחמשה שערים היו), כיון שדעה זו "דעת רבים" היא (כמ"ש בפיה"מ, כנ"ל), וסרה קושייתנו.

ג

ידחה דלפ"ז יוקשה ארבא גופי' מ"ט לא פירש כאב"י לגמרי

איברא, דאף לביאור זה עדיין תמוה,

דהא גופא טעמא בעי היאך רצה הרמב"ם לפרש כן בפלוגתא אב"י ורבא, הא לפ"ז קשה ביותר שיטת רבא, דאחר שאף הוא מודה דליכא שום סתירה אם נאמר ש"שבעה שערים היו" והשמירה היתה רק "על חמשה שערי העזרה" – מהיכי תיתי לומר דלהתנא שבריש פירקין לא היו שבעה שערים אלא חמשה, ומה הכריחו לאפוש מחלוקת ולא לפרש כאב"י דליכא שום פלוגתא בין המשניות.

[ובשלמא אם היינו מפרשים כהקס"ד דלעיל, דלרבא נחלקן אף במספר השערים ששמרו בהם, ותלויים הדברים זכ"ז דכמספר שערים שהיו בעזרה כן מספר השערים ששמרו ולכו"ע לא אמרי' כלל

וקושיא זו בולטת יותר לעיניים במ"ש בפיה"מ, ששם הזכיר בחדא מחתא שני הענינים כנ"ל – דמיד אחר שהזכיר הא דלהתנא דמשנה ראשונה "חמשה שערים היו לעזרה" (כתירוץ רבא), הזכיר גם דאף להחכמים הסוברים "שבעה שערים היו בעזרה" שפיר ס"ל ש"הי' המשמר על חמשה שערים מן השבעה" – וזה תימא כנ"ל, דאחר שגם "לדעת החכמים הי' המשמר על חמשה שערים כו'", אמאי מוכרחים אנו לפרש משנה ראשונה ד"על חמשה שערי העזרה" כמ"ד "חמשה שערים היו לעזרה" (כמ"ש הרמב"ם בתחילה), ומפני מה לא נאמר דמשנה ראשונה כחכמים היא ("דעת רבים") דס"ל ש"הי' המשמר על חמשה שערים כו'", כמו שס"ל ל"הרמב"ם עצמו להלכה בספר היד"ש?!

ד

יחדש דכל פלוגתת הש"ס במספר השערים אינו במציאות, ורק כמה פתחים היו בדין שער

ונראה לבאר בכ"ז בהקדם הדקדוק בלשון המשנה השנית, "שבעה שערים היו בעזרה כו'", דלכאור' כיון שנמנו כבר לאח"ז

(5) ואולי י"ל שדיוק הרמב"ם (והרע"ב) הוא מלשון המשנה "חמשה שערי העזרה" ולא "משערי". וראה שנויי נוסחאות במשניות שם. מלאכת שלמה שם. אבל גם ברמב"ם הל' ביהב"ח פ"ח שם: חמשה שערי העזרה" ולא "משערי".

פ"ה ה"ד. שם פ"ח ה"ח) הביאם לשתי המשניות הללו, "ושבעה שערים היו לה"¹, "והיכן היו הלויים שומרים . . ועל חמשה שערי העזרה". והוסיף מיד לאח"ז (הל' ביהב"ח פ"ח שם. ועוד) הטעם שהשמירה היתה רק על חמשה מן השבעה שערים: "שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ"².

פירוש, דלהרמב"ם קיי"ל כאביי דלא מחלוקת תנאים יש כאן, רק ב' שערים לא צריכי שימור. ולכאור' תימה, כמו שהקשה בהר המור" (להל' ביהב"ח שם) ועוד, הא אביי ורבא הלכה כרבא (ב"מ כב, ב. פרש"י פסחים עו, ב ד"ה אמר לך, ועוד³), ואמאי פסק הרמב"ם כאן כאביי ולא כרבא.

ב

יקדים דנפיה"מ דברי הרמב"ם לכאור' סותרים מרישא לסיפא, ויכריח דלהרמב"ם אף לרבא לא איפליגו בשמירה ושפיר פסק רבא

והנראה לתרץ בזה, ובהקדם תמיהה רבתי בדברי הרמב"ם, שבפירוש המשניות (ריש מדות) כ' דהא דאמרו במשנה "חמשה

(1) ועד"ז כתב בהל' כלי המקדש פ"ז הי"ז.

(2) ועד"ז פי' בה"מפרש" תמיד שם ד"ה אמר אביי. וברבינו גרשום, פי' הרא"ש, ר"ש (ריש מדות), ועוד – פירשו באופן אחר. וראה משנה למלך להל' ביהב"ח פ"ח ה"ד.

(3) ראה אנציקלופדיא תלמודים עמ' הלכה סכ"ו, וש"ג. וראה שם הדעות האם רק כשחולקים בדין כלל הוא או בכ"מ.

רש"י: "ובמקום אחר תולה השליחות במשה, שנאמר ואשלח מלאכים ממדבר קדמות", ומיישב ומורה יסוד מופלא: "הכתובים הללו צריכים זה לזה, זה נועל וזה פותח, שמשנה הוא ישראל וישראל הם משה".

דברי רש"י ש"משה הוא ישראל", אינם כמליצה בעלמא ח"ו, כי אם כוונתו לומר ש"משה הוא ישראל" ממש לטוב ולמוטב. וכדלקמן.

הכיצד הסכים משה שימחה שמו מן התורה?

לאחר שחטאו ישראל בעגל ביקש משה מהקב"ה שיסלח לצאן מרעיתו, ואם לאו ח"ו, אזי "מחני נא מספרך אשר כתבת"². והיינו שלא ייזכר שמו ח"ו בכל התורה כולה.

והדברים תמוהים: כל מהותו וענינו של משה רבינו היא התורה הקדושה, וכדברי רז"ל³ "נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו, שנאמר זכרו תורת משה עבדי". ולא זו בלבד אלא שהתורה עצמה ג"כ כרוכה במשה, שהרי נקראת על שמו "תורת משה", "נבואתו של משה"⁴. וא"כ השמטת שמו של משה מן התורה, אין משמעה שתחסר מעתה אחת ממעלותיו, או שתינטל ממנו קבלת שכר מסוימת. אלא נוגע ענין זה בעצם מהותו וענינו של משה, שמאוחד הוא עם התורה, ואי הזכרת שמו בה נוגעת לו עצמו.

ומה מפליא הדבר, אשר בקשה זו ד"מחני נא" לא ביקש משה עבור כשרים שבדורו, אלא לכפר על אותו חלק בעם ישראל שחטאו בעגל, וניתקו עצמם מן התורה לגמרי, עד שנקראו "מומרים" רח"ל⁵. וא"כ תמוהים הדברים הפלא ופלא: האיך עומד משה, ומבקש למחות את שמו מן התורה שכאמור התורה היא חלק מעצם חייו ומהותו, בעבור אלו שמנגדים לתורה.

ויש לכאור' זה ע"פ שורשם של דברים באר היטב.

התקשרותו עם ישראל עמוקה אף מהתאחדותו בתורה

"אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד"⁶ – קוב"ה ותורה דילי' חד המה, וכידוע ביאור

(2) תשא לב, לב.

(3) מכילתא לבשלח טו, א.

(4) רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט ה"א. וראה בזה בלקוטי שיחות חיי"ט עמ' 173 ואילך.

(5) ראה שבת פז, א. הובא בפרש"י תשא לב, ט (אבל ראה תוד"ה ומה שבת שם).

(6) זהר, הובא בתניא פ"ד ובריש פכ"ג. וראה זח"א כד, א. זח"ב ס, א. תקוני זהר ת"ו (כא, ב) תכ"ב (סד, א). ועוד.

על חמשה שערי העזרה" זהו "לדעת ת"ק, לפי שיש מן התנאים מי שאמר חמשה שערים היו לעזרה והוא המדבר כאן, ויש מהם שאמר ז' והוא דעת רבים . . ולדעת חכמים הי' המשמר על חמשה שערים מן השבעה"⁴.

ומ"ש כאן לכאור' סתום ותמוה ודברי פלא הם, דפתח בכד וסיים בחבית, שבריש דבריו נקט כרבא לתרץ דתנאי היא והתנא דמשנה זו (שבריש הפרק) ס"ל דחמשה הוו, ובסוף דבריו כתב כאביי דאף למ"ד "שבעה שערים היו בעזרה", השמירה היתה רק על "חמשה שערים (מן השבעה)!"?

ועל כרחק צ"ל דהרמב"ם סבר שאף לרבא דאמר' "תנאי היא" איפליגו רק לענין מספר השערים אי חמשה או שבעה, מיהו אף לדידי' לא נחלקו בנוגע להשמירה על השערים. היינו שאין כוונת רבא לומר דאחר שנחלקו כמה שערים היו נחלקו אף אי על שבעה שערים שמרו או על חמשה, רק ודאי לכו"ע על חמשה שמרו אלא שמ"מ נחלקו אי שבעה שערים היו (ועל שנים לא שמרו) או חמשה. דהתנא דריש פירקין ס"ל שרק חמשה שערים היו (ובמ"א השמירה היתה "על חמשה שערי העזרה"), והתנא שבמשנה שלאח"ז ס"ל (כמו שהזכיר בפירוש) ד"שבעה שערים היו בעזרה", אבל אף הוא מודה שהשמירה רק על חמשה שערים היתה, ובזה לא איפליגו ד"תרי מינייהו לא צריכי שימור" [ואביי ס"ל דליתא שום פלוגתא, ולכו"ע שבעה שערים היו ועל חמשה שמרו].

(4) ועד"ז פי' ברע"ב ריש מדות.

הידושי סוגיות

אדמו"ר הזקן⁷ בפי' מרז"ל⁸ "אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית", שהשי"ת הכתיב ("כתבית") את עצמו ("נפשי") כביכול בתורתו אשר נתן לנו ("יהבית").

ומכל מקום איתא בתנא דבי אליהו רבה⁹ "שני דברים יש בעולם . . . תורה וישראל . . . דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה . . . אבל אני אומר ישראל קדמו", ומבואר בזה שקדימה זו אין משמעותה הקדמה בזמן וכיו"ב, שהרי התורה קדמה לעולם¹⁰ ולבריאת הזמן, אלא הכוונה לקדימה במעלה, דמקור נשמות ישראל גבוה עוד יותר ממעלתה של התורה, דאמנם התורה מאוחדת עם השי"ת, אך שרשם של ישראל גבוה יותר ומאוחדים הם עם הקב"ה באופן עמוק יותר, ולכן הוא קודם אף לתורה.

וזהו מה שאמרו חז"ל "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא"¹¹, כי גם אם חוטאים ומנתקים עצמם מן התורה ח"ו, הרי "עדיין שם קדושתם עליהם"¹², דאף שע"פ התורה ה"ה רשעים ורחוקים, הרי כיוון ששרשם של ישראל הוא גבוה יותר, עדיין חשובים הם וקשורים ומאוחדים עם השי"ת, כי קשר זה עמוק יותר מהתורה ומצוותיה¹³, ובמילא אין ה"ניתוק" מן התורה מחליש או מנתק קשר זה אל הקב"ה.

ו"צדיקים דומין לבוראם"¹⁴, דהצדיקים ה"ה מתאימים הנהגותיהם שיהיו כפי הנהגת בוראם, וכיון שאצל השי"ת הרי ישראל הם למעלה מהתורה וכאמור, הנה מעין זה הוא גם אצל מנהיגי ישראל אשר אף שעצמותם ועניינם הוא התורה אשר המה מנחילים לתלמידיהם ולדורים, ובפרט החלק בתורה אשר הם מחדשים ועוסקים בו במיוחד, הנה קודם לזה היא התקשרותם והתמסרותם לתלמידיהם ואנשי דורם.

וכשם שאצל השי"ת גם הפושעים ומורדים עדיין קשורים איתו ית', הנה גם הצדיקים קשורים באנשי דורם מבלי הבט על מצבם הרוחני, ואפילו אלו המצויים במדבר שממה, בארץ צי' וצלמוות ומרוחקים מהתורה ומצוותי', מכל מקום הרי הם יקרים ללבו של המנהיג, והרי הוא קשור עמהם בקשר כל ינתק. דאף שעיקר ענינו ומהותו הוא התורה ומצוותי', הנה לומד הוא מהנהגת השי"ת, וקשור הוא בצאן מרעיתו אף יותר משקשור הוא בתורה.

(7) ראה לקו"ת שלח מח, סוף עמוד ד.

(8) שבת קה, א.

(9) תדבאר פי"ד.

(10) מדרש תהלים צ, ד.

(11) סנהדרין מד, א.

(12) רש"י שם.

(13) וכפי שבא לפועל ביום הכפורים ש"עיצומו של יום מכפר" גם לאלו שחטאו, כי אז מתגלה ומאיר שרשם של ישראל שלמעלה גם ממקור התורה ומצוותי'.

(14) רות רבה פ"ד, ג.

בפלוגת הש"ס כמה שערים היו לעזרה

יביא פלוגתת אביי ורבא אי נחלקו המשניות, ויקשה אמאי פסק הרמב"ם כאביי / יקדים דבפיה"מ דברי הרמב"ם לכאוו' סותרים מרישא לסיפא, ויכריח דלהרמב"ם אף לרבא לא איפליגו בשמירה ופיר פסק כרבא / ידחה דלפ"ז יוקשה ארבא נופי' מ"ט לא פירש כאביי לגמרי / יחדש דכל פלוגתת הש"ס במספר השערים אינו במציאות, ורק כמה פתחים היו בדין שער / עפ"ז מבאר דלרבא נחלקו המשניות כמה שערים היו מחוייבים שמירה / יתרץ עוד קושיא, מה ששינה הרמב"ם מלשון המשנה / לפ"ז יבאר ההכרח דרבא לפרש דתנא קמא פליגו ויתרץ פסק הרמב"ם בס' היד

יביא פלוגתת אביי ורבא אי נחלקו המשניות, ויקשה אמאי פסק הרמב"ם כאביי

תנן בריש מס' מדות, לענין חיוב שמירת מקדש ע"י כהנים ולויים (שנתפרשה בפרשתנו (יח, א ואילך. סהמ"צ להרמב"ם מ"ע כב. מל"ת סז. חינוך מצוה שפת. שצא)) - "בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש כו' והלויים בעשרים ואחד מקום כו' חמשה על חמשה שערי העזרה כו'".

ובגמ' תמיד (כו, א) פריך, דבהמשך הפרק (שם משנה ד') תנן: "שבעה שערים היו בעזרה כו'" (ונמנו שם כולם), והוא לכאוו' סתירה מפורשת, דחזינן שבעה שערים היו לעזרה ולא חמשה. ומשני בב' אופנים: "אמר אביי תרי מינייהו (מה"שבעה שערים)" לא צריכי שימור נולכך אמר התנא דהשמירה היא רק "על חמשה שערי העזרה". רבא אמר תנאי היא . . . ואיכא תנא דאמר שבעה ואיכא תנא דאמר חמשה הוו'".

והנה, הרמב"ם בספר היד (הל' ביהב"ה

משה רבנו אוהב ישראל הי'

ויקם משה וילך אל דתן ואבירם

כסבור שישאו לו פנים ולא עשו

(פז, כה ובפרש"י)

אמחו"ל (מנחות סה, סע"א) "משה רבנו אוהב ישראל היה". וי"ל, שמפרשה זו יש לראות עד היכן הדברים מגיעים:

אף שכבר נגזרה גזרה על קרח ועדתו, ויתירה מזו, הקב"ה צוה "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם" (טז, כג), עדיין חיפש אוהבן של ישראל עצה כיצד לגרום לדתן ואבירם להתחרט ולהינצל "מדת חיים שאולה".

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה:

ומה אנשים אלו שמרדו בהקב"ה ר"ל, וכבר נגזרה עליהם גזרה, השתדל משה בקירובן, עאכו"כ בדורנו שרובם של בני ישראל שאינם עוסקים בתורה ובמצוות, הרי זה רק מעם-הארצות, והרי הם "כתינוק שנשבה לבין העכו"ם", שמוטל חוב קדוש על כאו"א להשתדל בכל מיני התחכמויות ותחבולות, להציל את ישראל, ולקרובן לאבינו שבשמים.

(עי' לקוטי שיהות חלק כ"ח עמ' 102 ואילך)

מחלוקת על "מלכותו" של משה רבנו

"ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו על קהל ה'?"

(פז, לב-ג)

משמעות פשוטת הכתוב היא שרצו עדת קרח להשוות מעמדם של כלל ישראל, ד"כולם קדושים".

וצ"ע, שהרי עיקר מחלוקתם היתה בכך שביקשו כהונה גדולה לעצמם, וכדברי משה (טז, י) "ובקשתם גם כהונה", והיאך יתאימו הכתובים?

וי"ל, שעיקר טענתם היתה כנגד נשיאותו של מרע"ה, שהי' בבחי' מלך. דהנה, עניין המלוכה שונה במהותו משאר ענייני שררה וגדולה, ששליטתו של המלך על העם היא בכל ענייניהם, וההבדלה ממנו היא שלא בערך.

שלכן אפי' מי ש"מחזה במחוג" במחיצת המלך דנוהו למיתה (תגיגה ה, ב), וכן ראינו אצל מרע"ה שהנהיג את העם בכל ענייניהם – הגשמיים והרוחניים.

ועל התנשאות כזו חלקו בני עדת קרח. דעל עצם העבודה שישנה חלוקה וגדולה לאנשים מסוימים, הסכימו גם הם. אך להתנשאות של מלוכה וכיו"ב אמרו "ומדוע תתנשאו על קהל ה'".

(עי' לקוטי שיהות ח"ד ע' 1048 ואילך)

לקראת שבת

יג

מסירות נפש גם בענייני העצמיים ביותר

ומעתה אין צריך לביאור היאך זה מסר משה את נפשו ועצמותו – תורת משה, שלא יוזכר שמו בתורה ח"ו, בעבור חלק הנחות שבדורו, עובדי העגל.

שהרי משה מרום מעלתו וגדולתו כרוך הוא וקשור בקשר חזק ואמיץ בעם ישראל באשר הם, עד אשר חטאם של ישראל גורם חלישות במשה עצמו. וכפי שמצינו שציווהו השי"ת "לך רד" – "רד מגדולתך"¹⁵, אף שמשה עצמו לא הי' שייך ח"ו לחטא זה, ואף למחות לא הי' בידו, שהרי הי' בהר באותו יום, אין זה אלא משום ש"ישראל הם משה", ומשחטאו הם, בדרך ממילא ירד משה עמהם.

ונמצא, שככל שתגדל התאחדותו והתקשרותו בתורה, עדיין קודמת לכך מציאותו העצמית שהיא מציאותם של כלל ישראל, "הנשיא הוא הכל".

וצא וראה מה גדלה מסירותו ואהבתו של משה רבינו הרועה הנאמן, שכאשר רואה את הפחיתים שבצאנו, שנתפתו לחטוא בחטא דע"ז, ה"ה עומד ומתחנן להשי"ת שיואל למחות שמו מהתורה עם כל הכרוך בכך, העיקר להגן על בני ישראל באשר הם. כי, אף שמסר נפשו על התורה, הנה קודמת לזה היא אהבתו ומסירת נפשו עבור צאן מרעייתו, שאהבתו להם אינה יורדת אם "מנגדים" או מנתקים עצמם מן התורה, כי הקשר בין הרועה לעמו נעלית יותר מהקשר שלו עם התורה¹⁶.

שבחו של משה – שבירת הלוחות

מסירת נפשו של משה עבור עמו, גם כאשר נוגע הדבר בבכת עינו – תורת משה, נזכרת בסיום התורה כמעלתו הנשגבה ביותר של מנהיג ישראל.

לאחר סיפור קבורת משה, מונה התורה את מעלותיו של רעיא מהימנא, "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה גו' ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל". ומפרש רש"י על אתר "לעיני כל ישראל. שנשאו ליבו לשבור הלוחות לעיניהם. . והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת".

ומפליא הדבר שלאחר שמזכירים שהי' מדבר עם הקב"ה "בכל עת שרוצה", ו"שקיבל את הלוחות בידיו", ו"ניסים וגבורות שבמדבר הנורא"¹⁷, רואה התורה לחתום ב"מעלה" ש"נשאו ליבו" ושיבר את הלוחות לעיני כל ישראל?

15) תשא לב, ז וברש"י שם. ברכות לב, א. ועוד.

16) וראה בפנים השיחה (לקו"ש חכ"א עמ' 177), שע"פ המבואר נמצא מובן היאך מחיית שם משה מהתורה תועיל לכפר על בני ישראל.

17) ראה בפרש"י שם.

ואף אם תימא שמעלתו היא שהסכימה דעת הקב"ה לדעתו, עדיין אין זו מעלתו הגדולה ביותר, ומה גם שמצינו כמה פעמים שיבטל משה גזירות שגזר הקב"ה על ישראל וכיוצא, ובמה נתייחדה שבירת הלוחות דווקא, שהיא שבחו הנעלה ביותר של משה רבינו מהימנא.

מעלתו האמתית של נשיא בישראל

מטרת שבירת הלוחות היתה בכדי להציל את ישראל מכלי' ח"ו, וכמשל המובא בפרש"י עה"פ פסל לך גו'¹⁸:

"משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עלי' שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין איננה אשתך. . המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל".

והיינו שלביאור המובא בפרש"י על אתר¹⁹, ששיבר הלוחות כי לא היו ישראל ראויים לקבלם, אין מובן עדיין מה ראה משה צורך לשבור הלוחות שקיבל בידיו מאת השי"ת, שהרי עדיין יכול הי' להשאירם שלמים ולא לתתם לעם ישראל. ומשל זה בא לבאר אשר שבירת הלוחות נחוצה היתה ע"מ לבטל כביכול שטר אירוסין דישראל ולהצילם מכלי'.

ושווה בנפשך, הלוחות הרי "מעשה אלקים המה"²⁰, והכתב "מכתב אלקים" הוא, וקיבלם מידי הקב"ה בכבודו ובעצמו כמרומו ב"ולכל היד החזקה" ש"קיבל את התורה בלוחות בידיו", ואם גדלה מסירת נפשו של משה על התורה, וייקרה מכל סחורה, הרי על אחת כמה וכמה שייקר לוחות אלו שהם מעשה הקב"ה וקיבלם מידי ממש.

ומכל מקום כשראה מנהיג ישראל, הרועה הנאמן והאוהב, שמציאותם של הלוחות יכולה לפגוע ח"ו בישראל (כשטר אירוסין), ואף שמדובר באלו שהיו במצב ירוד ביותר, שנכשלו בחטא העגל, הנה ללא היסוס וללא כל שקו"ט, ואפילו לא שאל בעצתו של הקב"ה, השליך מידיו את יקרת הלוחות ושברם, והעיקר להציל את ישראל מעונש.

ומדייק רש"י "שנשאו לבו לשבור הלוחות", נשיאות הלב ענינה רגש של נדיבות (ע"ד כבנדבת המשכן "כל איש אשר נשא לבו"²¹), דאהבת ישראל העצומה שכליכו של משה, היא זו שהביאה לשבירת הלוחות, למסור את נפשו ועצמותו בשביל הגנת ישראל.

18) תשא לד, א. ממדרש תנחומא תשא פ"ל. וראה שמו"ר ריש פמ"ג. שם ריש פמ"ו. תנחומא עקב יא. אבות דר' נתן פ"ב, ג.

19) תשא לב, יט.

20) תשא לב, טו.

21) שמות לה, כא.

וע"ד הרמז יש לומר, שהי' צריך "לנשא", לגדל ולרומם את רגש האהבה שבלבו, עד שאהבתו לישראל תתעצם כל כך שיהי' מסוגל לגבור על חביבותו ויראתו מהלוחות ולשברן עבור ישראל.

וראה, שמעלה זו דשבירת הלוחות מונה התורה לאחר מעלת קבלת הלוחות, היינו שגדלה שבירת הלוחות לא רק על שאר גדולותיו ונוראותיו של משה אלא גם על קבלת הלוחות עצמן.

ומעלה זו היא היא מעלתו הגדולה והנשגבה ביותר של נשיא בישראל, שמוסר את תמצית חייו בעבור חלק הנחות ביותר שבעם ישראל, צאן מרעיתו האהוב. ובה דייקא בוחרת התורה לחתום את מעלותיו העצומות של משה, כי שם מתבטאת עצם התקשרותו של משה עם צאנו - "משה הוא ישראל וישראל הם משה".

גם בהסתלקותו לא יעזוב הרועה צאן מרעיתו

ומה גדלה התקשרותו של משה ואהבתו העצומה לצאן מרעיתו, שגם בהסתלקותו מן העולם הרי הוא קשור בקשר בל ינתק באנשי דורו.

דאיתא במדרש תנחומא²²:

"אמר הקב"ה למשה, משה, באיזה פנים אתה מבקש לבוא לארץ, משל למה הדבר דומה, לרועה אחד שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבית הצאן, ביקש הרועה ליכנס לפלטרין של מלך, א"ל המלך יאמרו שאתה השבית הצאן. אף כך א"ל הקב"ה למשה, שבחך הוא שהוצאת ששים ריבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר. . אלא תהא בצדן ותבוא עמהם כו".

והיינו, דמשה בכוחו הי' לפעול שיכנס הוא עצמו לארץ, אלא שבחר להישאר בעבר הירדן ולהיקבר עם אנשי דורו, ב"מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"²³ ע"מ שיקום ויבוא בראשם בגאולה העתידה.

לא עזב ולא יעזוב הרועה צאן מרעיתו, מוותר הוא על הענינים הנשגבים שבקדושת ארץ ישראל, אינו חושב על עצמו והתעלותו, מניח את עצמו על הצד, ודואג לעמו. וקשר זה דמשה לבני דורו נצחי הוא, דכשיחיו המתים יקום משה בראשם ויכניסם לארץ הקדושה.

והדא הוא דכתיב על משה רבינו "צדקת ה' עשה ומישפטיו עם ישראל"²⁴.

22) פ' חוקת יו"ד.

23) דברים ח, טו.

24) בתנחומא שם (דברים לג, כא).